



evropský
sociální
fond v ČR



INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

DIGITÁLNÍ UČEBNÍ MATERIÁL

Název projektu	Šablony v SZŠ Příbram
Registrační číslo	CZ.1.07/1.5.003/34.0933
Název materiálu	<i>Letem světem českou gramatikou</i> VY_32_INOVACE_CJ.2.19 Aktuální členění větné
Vyučovací předmět	Český jazyk a literatura
Tematický okruh	Pořádek slov ve větě
Autor	Mgr. Alena Šimůnková
Škola	Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická, Příbram I, Jiráskovy sady 113
Datum vyhotovení	březen 2014
Datum a místo ověření	31. 3. 2014 obor Zdravotnické lyceum, třída 3.ZL
Anotace	Materiál je určen pro žáky 3. ročníků středních škol v rámci učiva o skladbě. Slouží především jako výklad tohoto učiva s příklady. Toto učivo je pro žáky obtížnější, je vhodné jej doplnit ukázkami z konkrétních textů. Materiál lze použít i pro opakování učiva ve 4. ročnících v rámci přípravy na maturitní zkoušku.
Metodický pokyn	Výklad – pracovní list - přímá práce žáků – cca 35 min.



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Aktuální členění větné

Aktuální členění větné patří mezi ty složky **větného významu**, které jsou spjaty s větou jako komunikačním útvarem (v tomto významu užíváme pro větu též termín **výpověď**). Platí obecná zásada, že každá výpověď je v komunikačním procesu nějakým způsobem zakotvena. I výpovědi úvodní a izolované (tj. vlastně celé „ nové“) nutně předpokládají nějakou výchozí komunikační situaci, která byla impulsem k jejich vzniku.

Základem aktuálního členění je rozlišování východiska – **tématu** (tj. známého) a jádra – **rématu** (tj. nového).

Téma – ta část výpovědi, která je známá ze situace, z kontextu – o čem se mluví

Réma – nová část sdělení – co se o tématu tvrdí

Např.:

*Zbraslavský zámek (téma) byl založen roku 1292 jako cisterciácký klášter **králem Václavem II.** (réma)*

*Na jeho počest (téma) byl nazván **AULA REGIA.**(réma)*

Není snadné rozlišit ve větě přesně část východiskovou a jádrovou. Jedna věta může mít různé aktuální členění, a to podle toho, v jakém kontextu se jí užije. Pomůckou pro nás může být doplňovací otázka, v níž tázací slovo odpovídá jádru.

Např.:

Dnes svítilo slunce jen krátce.

Kdy svítilo slunce krátce? *Dnes.*

Dnes svítilo slunce jenom krátce.

Jak dnes svítilo slunce? *Jenom krátce.*

Dnes svítilo slunce jenom krátce.

Nebo:

Pavel nenapsal zadaný úkol.

Co Pavel neudělal? *Nenapsal zadaný úkol.*

Pavel nenapsal zadaný úkol.

Co Pavel nenapsal? *Zadaný úkol.*

Pavel nenapsal zadaný úkol

Důležité je vědět, že východisko a jádro se neustále mění. Co je v jedné větě jádrem, bývá v následující východiskem.

Např.:

Pavel nenapsal zadaný úkol. Ten byl skutečně tentokrát náročný.

V oznamovacích větách zpravidla předchází východisko jádru – **pořádek objektivní**.
Citově zabarvené věty mívají pořádek opačný – **pořádek subjektivní**.

Např.:

Zadaný úkol Pavel nenapsal! Krátce dnes svítilo slunce!

Subjektivní pořádek slov je ve větách tázacích, žádacích a zvolacích.

Jádro může být umístěno i doprostřed věty (např. je-li jádrové slovo postaveno do protikladu k jinému výrazu)

Např.:

*Můžete si prohlédnout učebnici českého jazyka.-
Chtěli bychom si prohlédnout i literární učebnice.*

Výstavba textu – základní způsoby tematické posloupnosti:

A/ postupná tematická návaznost - tematizace rématu (hlavně vypravování, výklad):

U lesa stojí malý stan. Postavili jsme ho velmi rychle. Pospíchali jsme kvůli dešti.

Ten už začínal bubnovat na celtu.

B/ průběžná tematická návaznost - text s průběžným tématem (hlavně popis):

Na stole leží váza. Je vyrobena z keramické hlíny. Je glazovaná a obarvená nazeleno.

Proveďte rozbor – rozčleňte text na téma a réma:

Osídlení v době stěhování národů nebylo v českých zemích příliš husté. Naše území leželo mimo hlavní centra kulturního a hospodářského vývoje. V závěru tohoto neklidného období se objevují na východě noví kolonisté – Slované. Jejich pronikání na naše území je postupné. Původní obyvatelstvo při něm stihl stejný osud jako v podobných případech v minulosti. Někteří před tlakem nově příchozích ustoupili, jiní zůstali a s novým lidem posléze splynuli.

ŘEŠENÍ:

téma

réma

Osídlení v době stěhování národů nebylo v českých zemích příliš husté. Naše území leželo mimo hlavní centra kulturního a hospodářského vývoje. V závěru tohoto neklidného období se objevují na východě noví kolonisté – Slované. Jejich pronikání na naše území je postupné. Původní obyvatelstvo při něm stihl stejný osud jako v podobných případech v minulosti. Někteří před tlakem nově příchozích ustoupili, jiní zůstali a s novým lidem posléze splynuli.

Použité zdroje:

SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk v kostce pro střední školy*. 2. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment, 2009. 224 s. ISBN 978-80-253-0950-6

KOSTEČKA, Jiří. *Český jazyk pro 3. Ročník gymnázií*. 1. vydání. Praha: SPN, 2002. 288 s. ISBN 80-7235-191-5

Pokud není uvedeno jinak, jsou použité objekty vlastní originální tvorbou autorky.